

Фірманюк Я.О.,
студент 5 курсу Чернівецького
юридичного інституту Національного
університету «Одеська юридична академія»

ШЛЯХИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ПРОЦЕСУ ПРИПИНЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ

Стаття присвячена шляхам вдосконалення правового регулювання процесу припинення діяльності суб'єктів господарювання. Позначено, розкрито зміст та охарактеризовано основні доктринальні підходи, щодо розуміння сутності та значення категорії «суб'єктів господарювання», зокрема такі як: господарські товариства, виконавче провадження, державну таємницю тощо. Проаналізовано наукові праці сучасних авторів та норми діючого законодавства з огляду на вищезазначену проблематику. Зроблені власні висновки, щодо основних проблем правового регулювання механізму забезпечення ефективного вдосконалення правового регулювання процесу припинення діяльності суб'єктів господарювання в Україні та запропоновані відповідні зміни та доповнення до діючого законодавства з метою покращення та оптимізації правового регулювання суспільних відносин які виникають у цій сфері.

Ключові слова: цивільний кодекс, господарсько-процесуальний кодекс, господарське право, господарське законодавство.

Статья посвящена путям совершенствования правового регулирования процесса прекращения деятельности субъектов хозяйствования. Обозначены, раскрыты содержание и охарактеризованы основные доктринальные подходы, в понимании сущности и значения категории «субъектов хозяйствования», в частности такие как: хозяйственные общества, исполнительное производство, государственную

тайну и тому подобное. Проанализированы научные труды современных авторов и нормы действующего законодательства с учетом вышеуказанную проблематику. Сделанные собственные выводы относительно основных проблем правового регулирования механизма обеспечения эффективного совершенствования правового регулирования процесса прекращения деятельности субъектов хозяйствования в Украине и предложены соответствующие изменения и дополнения в действующее законодательство с целью улучшения и оптимизации правового регулирования общественных отношений возникающих в этой сфере.

Ключевые слова: гражданский кодекс, хозяйственно-процессуальный кодекс, хозяйственное право, хозяйственное законодательство.

This article is dedicated to the ways of improving the legal regulation of the process of termination of business entities. In this article the basic doctrinal approaches to understanding of the nature and significance of the category of «business entities», including business partnerships, execution proceeding, and state secrets were marked, outlined and characterized. The scientific works of contemporary authors and current legislation were analyzed taking into account the problems addressed. The author drew his own conclusions about the main problems of legal regulation mechanism needed to ensure the effective improvement of legal regulation of termination of business entities in Ukraine and suggested relevant amendments and additions to existing legislation to improve and optimize legal regulation of social relations that arise in this area.

Keywords: Civil Code, Economic Procedure Code, Commercial Law, Economy Legislation.

Постановка проблеми. Чинне законодавство про припинення суб'єктів господарювання не є досконалим. Норми не забезпечують повною мірою регулювання відносин, що виникають між учасниками господарського обігу в ході його здійснення. Прийняті відповідно до ГК України законодавчі та підзаконні акти нерідко суперечать один одному і нормам

самого ГК України, що викликає нестабільність у господарському обігу та судовій практиці.

Аналіз дослідження даної проблеми. Проблема вдосконалення правового регулювання процесу припинення діяльності суб'єктів господарювання об'єктом розгляду та ґрунтовних наукових досліджень таких вчених як Кравченко А.В., Юркевич Ю.М., Фесюра М.В., Перекрест Т. В. та ін. З огляду на перманентний характер наукових пошуків, необхідність удосконалення правового регулювання суспільних відносин в зазначеній сфері та динамічний характер оновлення вітчизняного правового регулювання процесу припинення діяльності суб'єктів господарювання, низка питань потребують додаткової уваги.

Метою пропонованої статті є характеристика основних доктринальних підходів до розуміння змісту припинення діяльності суб'єктів господарювання.

Виклад основного матеріалу. Чинне законодавство про припинення суб'єктів господарювання не є досконалим. Норми не забезпечують повною мірою регулювання відносин, що виникають між учасниками господарського обігу в ході його здійснення. Прийняті відповідно до ГК України законодавчі та підзаконні акти нерідко суперечать один одному і нормам самого ГК України, що викликає нестабільність у господарському обігу та судовій практиці.

Необхідно звернути увагу, що деякі нормативно-правові акти не достатньо чітко й повно унормовують порядок ліквідації юридичної особи, тому доцільним було б на практиці регламентувати таку процедуру в установчих документах підприємства. До того ж Закон України «Про господарські товариства» [8]. містить чітку вимогу до змісту установчих документів господарського товариства, які обов'язково мають визначати порядок ліквідації та реорганізації товариства. Відомо, що статути підприємств, діяльність яких щонайменше, має сумнівний характер, в більшості випадків лише в загальних рисах характеризують порядок здійснення процедури ліквідації і відсилають до «чинного законодавства», тому на практиці керівникам доцільно було б кожного разу перевіряти положення установчих документів своїх контрагентів щодо ліквідації.

Ступінь чіткості й послідовності викладу відповідних положень може свідчити про надійність контрагента або, навпаки, - про небезпечність.

Досить поширеною на практиці та проблемною є ситуація, коли рішення про примусову ліквідацію підприємства приймає господарський суд. Власник підприємства зазвичай ухиляється від проведення дій, спрямованих на виконання ліквідаційних процедур. Якщо рішення про ліквідацію підприємства приймається в порядку провадження у справах про банкрутство, то ускладнень майже не виникає, оскільки процедура здійснюється в порядку, визначеному законодавством про банкрутство, та за участі суду. Однак поза межами конкурсного процесу ситуація залишається невизначеною. Чинне законодавство не надає органам державної виконавчої служби повноважень діяти в якості та від імені ліквідаційної комісії та не передбачає можливості проведення ліквідації підприємства будь-яким іншим органом, крім ліквідаційної комісії.

Відповідно до ч. 3 ст. 76 Закону України «Про виконавче провадження» від 21 квітня 1999 р. № 606-XIV [6]. за неможливості виконати рішення без участі боржника виконавчий документ постановою державного виконавця, затвердженою начальником відповідного відділу державної виконавчої служби, повертається до суду чи іншого органу, що його видав. Таким чином, отримання судового рішення про ліквідацію підприємства зовсім не означає реальної ліквідації такого підприємства. З цього приводу ще в 1996 р. ВАСУ роз'яснив, що під час прийняття рішень про ліквідацію підприємства, про визнання недійсними рішення про створення підприємства, а також про скасування державної реєстрації суб'єкта підприємницької діяльності арбітражному суду в резолютивній частині рішення слід зобов'язувати власника (власників) або орган, уповноважений створювати підприємство, здійснити ліквідацію підприємства в установленому законом порядку. Копії відповідного рішення необхідно направляти власникові (власникам) підприємства чи уповноваженому ним (ними) органу (в разі ліквідації господарського товариства - його засновникам), а також

органові, що здійснив державну реєстрацію, якщо вони є стороною в арбітражному процесі [17].

Неоднозначною є також правова ситуація щодо співвідношення повноважень органів управління господарського товариства у процесі ліквідації останнього. Відповідно до ст. 20 Закону «Про господарські товариства» з дня призначення ліквідаційної комісії до неї переходять всі повноваження з управління справами товариства [8]. Якщо ж звернутися до ст. 58 цього Закону, то вищим органом товариства з обмеженою відповідальністю визначено загальні збори учасників. Згідно ж зі ст. 62 Закону [8] виконавчим органом товариства є дирекція (директор), яка (який) вирішує всі питання діяльності товариства, за винятком тих, що належать до виключної компетенції зборів учасників. Які ж органи є повноважними в процесі ліквідації товариства? Корінь проблеми виявляємо в тлумаченні поняття «управління справами товариства», оскільки саме цією діяльністю займається ліквідаційна комісія з моменту її призначення. Логічно, що за Законом «Про господарські товариства» решта органів господарського товариства втрачають повноваження з «управління справами товариства» на час діяльності ліквідаційної комісії. Водночас процес проведення ліквідаційної процедури не означає ліквідацію інших органів управління товариством. Таким чином, компетенція інших органів управління товариством передбачає вирішення будь-яких питань діяльності товариства, крім тих, що охоплюються поняттям «управління справами товариства». Для вирішення цього питання на практиці доцільним було б поняття «управління справами товариства» тлумачити в установчих документах відповідного товариства.

Досить складною видається ліквідація державних підприємств, а саме - зв'язок такої процедури з державною таємницею. Суть проблеми зумовлена правовими імперативами, які регламентують діяльність таких суб'єктів господарювання та процедури їх ліквідації. По-перше, особа, призначена відповідальною у цій процедурі за певну ділянку роботи, повинна мати відповідний допуск у саме підприємство, до інформації, що складає державну чи комерційну таємницю. Ст.

20 Закону України «Про державну таємницю» встановлює, що органи державної влади, місцевого самоврядування, інші суб'єкти здійснюють діяльність, пов'язану із державною таємницею, після отримання ними з СБУ спеціального дозволу [10]. До таких суб'єктів Закон не відносить учасників ліквідаційної процедури. Усунення цієї прогалини надасть можливість учасникам процедури ліквідації представляти інтереси суб'єкта господарювання у суді, при укладанні мирової угоди з кредиторами чи процедурі санації. Ідеальною формою є, на думку А.В. Кравченко [19, с.35], виділення серед всіх учасників процедури ліквідації осіб, що будуть спеціалізуватися на роботі з такими підприємствами. Проте це питання все ще залишається відкритим та потребує свого врегулювання.

Ще одне проблемне питання правового регулювання припинення суб'єкта господарювання пов'язано з припиненням діяльності суб'єкта підприємництва — громадянина.

Так, визнання фізичної особи, яка є підприємцем померлою або визнання безвісно відсутньою, недієздатною (обмеження її цивільної дієздатності) закріплене в законі як підстава припинення держаної реєстрації, але не закріплене в якості загальної підстави припинення господарської діяльності. Постановлення судового рішення про визнання фізичної особи, яка є підприємцем, померлою або визнання безвісно відсутньою, недієздатною або про обмеження її цивільної дієздатності закріплене у ст. 46 Закону «Про державну реєстрацію юридичних осіб та фізичних осіб — підприємців» як підстава здійснення державної реєстрації припинення підприємницької діяльності фізичної особи — підприємця [9]. У зв'язку із цим ст. 51 ГК України доцільно доповнити вказівкою на те, що підприємницька діяльність також припиняється в разі визнання громадянина — суб'єкта підприємництва померлим, безвісно відсутнім, недієздатним чи обмежено дієздатним у встановленому законом порядку.

Слід звернути увагу і на положення ч. 1 ст. 59 ГК України де прописане що саме законодавець розуміє під припиненням діяльності суб'єкта господарювання [1]. Так, згідно з діючою редакцією статті припинення діяльності суб'єкта господарювання здійснюється шляхом його реорганізації (злит-

тя, приєднання, поділу, перетворення) або ліквідації — за рішенням власника (власників) чи уповноважених ним органів, за рішенням інших осіб — засновників суб'єкта господарювання чи їх правонаступників, а у випадках, передбачених законами, — за рішенням суду. Таким чином, у цій нормі фактично не згадується про припинення діяльності суб'єкта підприємництва — громадянина хоча він і належить до суб'єктів господарювання.

Оскільки ст. 59 має загальну назву «Припинення діяльності суб'єктів господарювання» і її положення повинні бути сформульовані таким чином, щоб охоплювати припинення діяльності усіх видів суб'єктів господарювання [1]. У зв'язку із цим ч. 1 ст. 59 доцільно доповнити реченням наступного змісту: «Діяльність суб'єкта підприємництва — громадянина припиняється за його рішенням або за рішенням суду на підставах і в порядку, встановленому законами».

Аналізуючи далі питання припинення діяльності суб'єкта підприємницької діяльності — громадянина, слід зазначити не досить вдалий підхід законодавця щодо розміщення відповідних норм. Особливістю правового статусу суб'єкта підприємництва — громадянина є поєднання в ньому статусу фізичної особи-громадянина і статусу суб'єкта господарювання. Виходячи з цього, логічним є розташування у ЦК України норм, які стосуються положення суб'єкта підприємницької діяльності — громадянина як фізичної особи, а у ГК України — як суб'єкта господарювання. На сьогодні ж спроба регламентувати статус суб'єкта підприємництва — громадянина в нормах Цивільного кодексу призвела до фрагментарності у правовому регулюванні відносин за його участю і, у тому числі, відносин, пов'язаних із припиненням діяльності суб'єкта підприємництва — громадянина.

Так, у главі 5 ЦК України, яка має назву «Фізична особа-підприємець», відсутні положення щодо підстав припинення діяльності суб'єкта підприємництва — громадянина, не прописано чітко порядок її припинення, а ст. 53, яка присвячена банкрутству суб'єкта підприємництва — громадянина, носить цілком відсильний характер [4].

Єдина ст. 50-1 присвячена обов'язкам суб'єкта підприємництва — громадянина за зобов'язанням, пов'язаним із припиненням його підприємницької діяльності, теж не позбавлена недоліків. Так, у ч. 1 цієї статті зазначено, що про рішення щодо припинення її підприємницької діяльності, порядок і строк заявлення кредитором фізична особа — підприємець письмово повідомляє державного адміністратора. Однак законодавство про державну реєстрацію посадову особу, яка відповідно до закону від імені держави здійснює державну реєстрацію юридичних осіб та фізичних осіб — підприємців, називає державним реєстратором (ст. 1 Закону «Про державну реєстрацію юридичних осіб і фізичних осіб — підприємців»). У ч. 1 ст. 47 Закону «Про державну реєстрацію юридичних осіб та фізичних осіб — підприємців», яка регламентує порядок державної реєстрації припинення підприємницької діяльності фізичної особи — підприємця за її рішенням, відповідно теж зазначається, що для внесення до Єдиного державного реєстру запису про рішення фізичної особи — підприємця щодо припинення нею підприємницької діяльності така фізична особа — підприємець або уповноважена нею особа має подати державному реєстраторові (надіслати рекомендованим листом з описом вкладення) заяву про припинення підприємницької діяльності фізичною особою — підприємцем із зазначенням відомостей про порядок і строк заявлення кредитором своїх вимог. Таким чином, з метою досягнення термінологічної узгодженості в ч. 1 ст. 50-1 ЦК України слова «повідомляє державного адміністратора» необхідно замінити словами «повідомляє державного реєстратора».

Аналіз положень ст. 50-1 ЦК України також показує, що обов'язки суб'єкта підприємництва — громадянина у процесі припинення його діяльності висвітлені дещо однобічно, що ущемлює інтереси кредиторів. Негативно впливає на рівень захисту майнових інтересів кредиторів і недостатньо повне висвітлення в положеннях ст. 50-1 ЦК України порядку пред'явлення кредитором вимог у процесі діяльності суб'єкта підприємництва — громадянина.

Так, наприклад, у ст. 50-1 1 ЦК України відсутня вказівка на обов'язок вживати необхідних заходів щодо стягнення

дебіторської заборгованості суб'єкта підприємництва — громадянина чия діяльність припиняється. Щодо ліквідаційної комісії юридичних осіб такий обов'язок зафіксовано у ч. 4 ст. 60 ГК України, і це є однією з важливих гарантій задоволення майнових інтересів кредиторів у процесі ліквідації. Було б доцільним чітко закріпити в нормах законодавства такий обов'язок суб'єкта підприємництва — громадянина, чия діяльність припиняється.

У ч. 4 ст. 50-1 ГК України визначена правова доля вимог кредиторів, не визнаних суб'єктом підприємництва — громадянином, діяльність якого припиняється і встановлено, що, якщо кредитор у місячний строк із дня одержання повідомлення про повну або часткову відмову у визнанні його вимог не звертався до суду з позовом, та вимоги, у задоволенні яких за рішенням суду кредиторів відмовлено, а також вимоги, не задоволені через відсутність майна, вважаються погашеними.

Але безпосередньо в нормах ЦК України не визначено правову долю вимог кредитора, заявлених після спливу строку, встановленого для їх пред'явлення. Щодо юридичних осіб у ч. 4 ст. 112 ЦК України встановлено, що вимоги кредитора, заявлені після спливу строку, встановленого ліквідаційною комісією для їх пред'явлення, задовольняються з майна юридичної особи, яку ліквідовують, що залишилося після задоволення вимог кредиторів, заявлених своєчасно. Що ж стосується суб'єктів підприємництва — громадян, то в нормах діючого законодавства відсутня чітка вказівка на право кредиторів суб'єктів підприємництва — громадян, чия діяльність припиняється, звертатися до суду в разі спливу строку, встановленого для пред'явлення їх вимог і обов'язок суду задовольнити такі вимоги за рахунок майна громадянина, чия підприємницька діяльність є припиненою. Цей аспект припинення діяльності суб'єктів підприємництва — громадян теж потребує більш чіткого унормування.

Певні аспекти припинення діяльності суб'єктів підприємництва — громадян регулюються сьогодні положеннями Закону «Про державну реєстрацію юридичних осіб та фізичних осіб — підприємців». Причому, незважаючи, що предметом регулювання цього Закону є відносини, які

виникають у сфері державної реєстрації фізичних осіб — підприємців, він регламентує не тільки процедурні аспекти припинення діяльності суб'єктів підприємництва — громадян, але містить і загальні норми. Фактично Законом «Про державну реєстрацію юридичних осіб та фізичних осіб — підприємців» сьогодні регламентується більша частина питань щодо припинення діяльності суб'єктів підприємництва — громадян. Наприклад, у ч. 2 ст. 46 Закону «Про державну реєстрацію юридичних осіб та фізичних осіб — підприємців» закріплено підстави для постановлення судового рішення про припинення підприємницької діяльності фізичної особи — підприємця тощо. У свою чергу ч. 7 ст. 59 ГК України була доповнена [16]. вказівкою на те, що припинення діяльності фізичною особою — підприємцем здійснюється в порядку, визначеному Законом «Про державну реєстрацію юридичних осіб та фізичних осіб — підприємців». Але такий підхід не є виправданим. Основоположні норми щодо припинення діяльності громадян, як суб'єктів підприємництва, повинні міститися у ГК України як акті, який визначає основні засади господарювання в Україні й регулює господарські відносини, що виникають у процесі організації та здійснення господарської діяльності між суб'єктами господарювання, а також між цими суб'єктами та іншими учасниками відносин у сфері господарювання.

Метою кодифікації завжди було вирішення найважливіших, вузлових питань правового регулювання на засадах системності, юридичної єдності та узгодженості законодавства. Тому недоречним слід визнати підхід, коли загальні, базові положення щодо припинення діяльності суб'єктів підприємництва — громадян розпорозують по низці нормативних актів, а стрижневий акт у сфері регулювання господарської діяльності, яким є ГК України, наповнюють нормами відсильного характеру. Тому в рамках подальшого розвитку законодавства у цій сфері буде системне викладення основних положень щодо припинення діяльності суб'єктів підприємництва — громадян у нормах Господарського кодексу України.

Підводячи підсумок, можна зробити висновок, що проведений аналіз свідчить про наявність недоліків у правовому

забезпеченні припинення діяльності суб'єктів господарювання, які потребують свого усунення.

Таким чином, припинення суб'єктів господарювання можливо як у добровільному порядку (за власною ініціативою суб'єкта), так і в примусовому порядку (на підставі рішення суду або уповноваженого державного органу на підставах, передбачених законом). Але якщо перелік підстав, за якими можливе припинення суб'єкта господарювання в добровільному порядку, не передбачений законодавством, то примусове припинення суб'єкта господарювання можливо лише на підставах, зазначених у законодавстві. Їх перелік має вичерпний характер

Відповідно до ст. 59 ГК України та ст. 104 ЦК України припинення суб'єкта господарювання здійснюється в результаті реорганізації, передання всього свого майна, прав та обов'язків іншим юридичним особам (злиття, приєднання, поділу, перетворення) або шляхом ліквідації.

Суттєва різниця між ліквідацією та реорганізацією полягає у тому, що в першому випадку має місце остаточне припинення будь-якої діяльності якогось суб'єкта господарювання, у другому – припинення його функціонування в конкретній організаційно-правовій формі із заміною на нову. В обох випадках «припинення суб'єкта господарювання» суб'єкт, що припиняється, більше не існуватиме. У зв'язку з ліквідацією суб'єкта припиниться і його діяльність, у зв'язку ж із реорганізацією вона триватиме, але вже не в колишній (яка існувала до реорганізації), а в новій організаційно-правовій формі суб'єкта господарювання. Тобто можна сказати, що головна відмінність двох способів припинення суб'єктів господарювання (ліквідації та реорганізації) полягає в юридичних наслідках факту припинення їх існування, у наявності або відсутності правонаступництва.

Висновки. Підставами припинення підприємства є певні фактичні обставини, з якими закон пов'язує припинення його діяльності. Вони установлюються як законодавством, так і установчими документами суб'єкта господарювання.

Способи припинення — це визначений законодавством порядок припинення діяльності юридичної особи, який визначає

право відповідного органу приймати рішення про припинення діяльності підприємства. Можливими є як добровільний, так і примусовий спосіб (порядок) припинення діяльності суб'єкта господарювання.

У першому випадку рішення щодо припинення діяльності підприємства приймає власник майна, на основі якого створена відповідна підприємницька структура, або уповноважений власником орган. Підставами для добровільного припинення діяльності суб'єкта господарювання можуть бути як об'єктивні причини, наприклад досягнення мети, закінчення строку, на який створювалося підприємство, фінансово-економічний стан, так і суб'єктивні, скажімо, небажання власника продовжувати підприємницьку діяльність.

Розрізняють два способи припинення суб'єктів господарювання – ліквідація та реорганізація. Їх відмінність полягає в юридичних наслідках факту припинення їх існування, в наявності або відсутності правонаступництва. У випадку ліквідації підприємство припиняється як суб'єкт права без правонаступництва. Реорганізація передбачає виникнення на основі діючого підприємства одного або більше нових підприємств як суб'єктів права. У разі реорганізації підприємства усі його права та обов'язки переходять до правонаступника (правонаступників).

Статті 106 і 107 Цивільного кодексу України визначають п'ять правових способів реорганізації підприємства: злиття, приєднання, поділ, виділ (тільки у ст.109) та перетворення. З юридичної точки зору ці способи розрізняються залежно від того, до якого суб'єкта права переходять всі майнові права та обов'язки підприємства, що реорганізується.

Злиття двох і більше підприємств в одне означає перехід прав і обов'язків кожного з них до підприємства, що виникло внаслідок правового акта злиття. У цьому випадку виникає нове підприємство.

Приєднання одного підприємства до іншого означає, що до нього переходять права і обов'язки приєданого підприємства. Нове підприємство внаслідок такої реорганізації не виникає.

Поділ підприємства є створенням на базі одного існуючого підприємства двох і більше підприємств як суб'єктів права. За

таких умов відбувається поділ усього майна підприємства. Такий спосіб реорганізації передбачає затвердження власником (уповноваженим органом) роздільного акта (балансу). Згідно з цим актом частини майна та відповідні права і обов'язки реорганізованого підприємства переходять до підприємств, створених внаслідок поділу.

Виділ передбачає, що з діючого підприємства виділяються один або більше структурних підрозділів, які створюються як самостійні підприємства. Поділу всього майна підприємства цей спосіб реорганізації не передбачає. Згідно з розподільчим актом (балансом) до них переходять частина майна та відповідні права і обов'язки реорганізованого підприємства.

Перетворення підприємства – спосіб реорганізації чи перетворення однієї форми власності в іншу або зміна організаційно-правової форми підприємства. Такий спосіб реорганізації майна застосовується в процесах корпоратизації і приватизації державних підприємств. При перетворенні до підприємства, яке щойно виникло, переходять права і обов'язки колишнього підприємства.

Головними чинниками, які визначають особливості реорганізації та ліквідації суб'єктів господарювання, є організаційно-правова форма суб'єкта господарювання та підстави його реорганізації і ліквідації.

У випадку припинення діяльності у примусовому порядку здійснюється за рішенням суду або відповідних органів державної влади. Підставами для примусового припинення діяльності суб'єкта господарювання можуть бути порушення законодавства як при створенні, так і під час його господарської діяльності, а також визнання підприємства банкрутом. Всі підстави примусового припинення чітко прописані в законодавстві.

Найбільш вживаною з усіх підстав примусового припинення діяльності на практиці є, звісно, визнання юридичної особи банкрутом. Згідно з ч. 1 Закону «Про державну реєстрацію юридичних осіб та фізичних осіб-підприємців» суб'єкт господарювання припиняється на підставі рішення господарського суду про визнання його банкрутом. Процедура банкрутства відрізняється від загальної процедури

ліквідації специфічною метою. Так як відносини неспроможності виникають внаслідок неплатоспроможності господарюючого суб'єкта через незадовільні результати його діяльності, а вони за своєю правовою природою є господарськими, то мета відносин неспроможності — у поновленні платоспроможності названих суб'єктів із застосуванням реабілітаційних заходів через судові процедури, а у разі неможливості, використовуючи ліквідацію майна, погасити повністю або частково грошові вимоги кредиторів. Іншими словами, відносини неспроможності висувають завдання — «лікування» фінансове «хворих» господарюючих суб'єктів. Порядок такого припинення визначає Закон України «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом».

Підставою примусової ліквідації підприємств є зловживання монопольним (домінуючим) становищем на ринку. У цьому випадку органи Антимонопольного комітету України мають право прийняти рішення про примусовий поділ суб'єкта господарювання, що займає монопольне (домінуюче) становище на ринку. Перетворенням юридичної особи, відповідно до ст. 108 Цивільного кодексу України, є зміна її організаційно-правової форми. У випадку перетворення юридичної особи до новоутвореної юридичної особи переходять усе майно, усі права та обов'язки попередньої юридичної особи.

Також у законодавстві містяться й додаткові підстави для обов'язкової ліквідації окремих видів юридичних осіб (щоправда, ці підстави не зведені у єдиний перелік, а розкидані по різних нормативних актах). Так, за змістом ч. 1 ст. 132 ЦК та ч. 1 ст. 139 ЦК повне та командитне товариства (окрім загальних підстав припинення юридичної особи) ліквідуються також у разі, якщо в результаті вибуття членів товариства в них залишиться єдиний учасник (адже і повне, і командитне товариство є об'єднанням принаймні двох осіб для ведення підприємницької діяльності). Особливим випадком ліквідації командитного товариства є вибуття з нього усіх вкладників — адже за таких обставин втрачається весь необхідний склад командитного товариства й воно перестає відповідати своїй формі. Товариство з обмеженою відповідальністю та акціонерне

товариство підлягають ліквідації, якщо вартість їх чистих активів (тобто активів підприємства за вирахуванням зобов'язань) стає менше мінімального розміру статутного капіталу.

Література:

1. Кібенко О.Р. Сучасний стан та перспективи правового регулювання корпоративних відносин : порівняльно-правовий аналіз права ЄС, Великобританії та України: дис... д-ра юрид. наук: 12.00.04 / Кібенко Олена Рувімівна. – Х., 2006. – 526 с.
2. Кравченко А. В. Проблемні питання ліквідації підприємств за господарським законодавством України / А. В. Кравченко, І. І. Зеленкова // Адвокат. – 2012. – № 1. – С.33-37.
3. Перекрест Т. В. Реорганізація підприємства як чинник підвищення ефективності діяльності / Т. В. Перекрест // Держава та регіони. – 2011. – № 6. – С.181-189.
4. Юркевич Ю. М. Припинення юридичних осіб з правонаступництвом за рішенням суду / Ю. М. Юркевич // Університетські наукові записки . – 2009. – № 1. – С.139-143.
5. Господарський кодекс України від 16 січня 2003 р. № 436-ГУ // Відомості Верховної Ради України. — 2003. — № 18-22. — Ст. 144
6. Господарсько-процесуальний кодекс України від 06.11.1991 № 1798-ХІІ // Відомості Верховної Ради України. – 1992. – № 6. – Ст.56.
7. Цивільний кодекс України от 16 січня 2003 р. № 435 // Офіційний вісник України. — 2003. — № 11. — Ст. 461.